
SAŽETCI

Hrvatska je mali dio ekološkog, gospodarskog, socijalno-kulturalnog i političkog tkiva modernog svijeta. Namjera ovoga teksta jest predstaviti neke elemente artikulacije vizije održivog razvoja Hrvatske, i to pristup i polazište, te elemente sadržaja te vizije. Podsjećamo da termin “vizija”, između ostalog, označuje “gledanje u budućnost”. To znači da se bavimo mogućim sadržajem i načinima doseganja budućnosti Hrvatske. Također je iz naslova ove knjige vidljivo da sam održivi razvoj, u duhu prijedloga berlinskog sociologa Uga de Simonisa, razumijevamo kao “razvoj sposoban za budućnost”. Kako god, ovaj članak je orijentiran na budućnost Hrvatske, i to ne na bilo kakvu već na dugoročno održivu budućnost.

Tekst je organiziran u dva poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na raznolika prethodna pitanja polazišta i pristupa procesu artikulacije vizije održivog razvoja. U tom sklopu kroz kratke cjeline otvaramo sljedeće teme: polazišno pitanje – što Hrvatska razvojno hoće postići?; prethodno pitanje aktera artikulacije i društvene promocije održivog razvoja; aktualni planetarni kontekst pitanja održivog razvoja (pojava rasta pod svaku cijenu i koncept održivosti kao koncept ravnoteže); pojam integralne održivosti; život kao središnja vrijednost i okosnica integralne održivosti; aktersko-interesni pristup u promišljanju održivog razvoja i integralne održivosti; društvene snage “za” i “protiv” održivosti/obzirnosti.

Drugo poglavlje odnosi se na pitanja nekih osnovnih gradbenih elemenata sadržaja vizije održivog razvoja. Ovdje tematiziramo osnovne dimenzije održivosti/obzirnosti te elemente sadržaja vizije po pojedinim osnovnim dimenzijama održivosti. Taj napor kao “inicijalna matrica” treba pomoći nekom budućem strukturiranju programa održivog razvoja Hrvatske te kreiranju obrazovnog programa za održivi razvoj u Hrvatskoj, koji bi bio u funkciji njegova ostvarenja.

Tekst ima funkciju pristupnog teksta za cijelu monografiju. I još, ukupnom promišljanju održivog razvoja tekst daje jedan opći “okvir odnošenja” koji parcijalnim analizama može poslužiti kao stanoviti opći idejni orijentir.

Zdenko ZEMAN
ODRŽIVI RAZVOJ KAO OPONAŠANJE ŽIVOTA

U tekstu je riječ o prijedlogu proširenja postojećih definicija održivog razvoja. Autor polazi od kratkog rezimea četvrtstoljetne povijesti probijanja i etabliranja ideje/koncepta održivog razvoja, a na razne (prividno uvjerljive i utemeljene) kritike te ideje/koncepta odgovara ukazivanjem na načelnu nemogućnost osiguravanja "savršenih", *bullet-proof* definicija bilo kojeg pojma, stanja ili procesa. Na toj crti on pokazuje da već i postojeće definicije održivog razvoja, unatoč uopćenosti i normativnosti, mogu poslužiti (i već služe) kao dostatni orijentiri te dovoljno jasne i razgovjetne smjernice ekologijski osviještenog djelovanja. U drugom dijelu teksta autor – na podlozi novog razumijevanja naravi života (kao beskrajne, multidimenzionalne mreže mreža), koje je u posljednjem desetljeću uvjerljivo razradio američki znanstvenik Fritjof Capra – predlaže produbljenije razumijevanje biti održivog razvoja. Prema postojećim definicijama, održivi razvoj jest onaj razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih naraštaja bez ugrožavanja mogućnosti budućih naraštaja da zadovolje svoje potrebe, i to tako što sadašnji naraštaji pomno paze da žive u okviru nosivog kapaciteta Zemljinih ekosustava. Živjeti u tom okviru, pomaže nam shvatiti Caprina sinteza, znači ponašati se tako da se ne nanosi šteta ključnoj inherentnoj sposobnosti globalne mreže Života – sposobnosti samoorganiziranja života u multidimenzionalnoj, potencijalno beskrajnoj mreži. To, konkretnije, znači dosljedno uvažavanje šest kritičnih načela čije je striktno poštivanje nužno za održavanje života (mreže, krugovi/ciklusi, solarna energija, partnerstvo, diverzitet, dinamička ravnoteža), odnosno odlučno promoviranje ekopismenosti te pomak prema ekodizajnu – temeljitom preoblikovanju ljudskih tehnologija i socijalnih institucija u skladu sa šest kritičnih načela.

Dražen ŠIMLEŠA
KAKO GAZIMO PLANET – SVIJET I HRVATSKA

Cilj rada jest predstaviti osnovne značajke ekološkog otiska kao metode mjerenja ljudskog utjecaja na planet. Ekološki otisak je trenutno jedan od najreprezentativnijih indikatora održivosti, a posebno je pristupačan, jer se može mjeriti za cijeli planet Zemlju, pojedinu regiju i državu, grad i selo, razne institucije i proizvode, pa i osobno. Izračunavamo ga u međunarodno priznatoj i usporedivoj vrijednosti globalnim hektarima, te dobivamo rezultat ko-

liko je površine na planetu potrebno da se zadovolje sve naše potrebe u hrani, energiji, stanovanju, transportu, pospremanju otpada i drugo. Ekološki otisak nam govori i o odnosima moći u svijetu, pa se iz njegovih rezultata mogu iščitati i dalekosežniji zaključci od isključivo ekoloških. Stoga se u radu pokušava razjasniti i pozadina ekološkog otiska, odnosno smjerovi utjecaja ekološkog otiska na druge kategorije naših društava. Posebno se analiziraju podaci ekološkog otiska za Hrvatsku te se dovode u odnos s ekološkim otiskom drugih zemalja.

Marija GEIGER

**S ONU STRANU MONOKULTURE – TRADICIJSKA EKOLOŠKA
ZNAJANJA I NOVI EKOLOŠKI SVJETONAZOR**

Rad propituje potencijale tradicijskih ekoloških znanja u podržavanju biodiverziteta i kulturalnog diverziteta te kreiranju novog ekološkog svjetonazora. Pri tome se ističu ambivalencije tradicije i tradicijskih ekoloških znanja te naglašava kako se revitalizacija i(li) modifikacija tradicijskih znanja o okolišu, te njihova implementacija u razvojne projekte ruralnih i nerazvijenih područja, promatra i kao način razgradnje asimetričnih rodni odnosa u ruralnoj zajednici. U okviru znanosti posljednjih se desetljeća formirala kritika mehanicističkog svjetonazora koji promovira monokulturu, čime se reducira mnogostrukost izbora i dovodi u pitanje podržavanje biološkog i kulturalnog diverziteta. Monovokalnosti modernog svjetonazora suprotstavlja se ekološki svjetonazor koji afirmira multidisciplinarnu, fleksibilnu i integrativnu pristupe te logiku inkluzije. Upravo se u tom kontekstu analizira pojmovno određenje tradicijskih ekoloških znanja te skiciraju njihovi rodno problematični segmenti, njihov odnos spram znanstvenog znanja i uloga u globalnoj okolišnoj politici.

Jelena PUĐAK

**SUKOBI EKONOMSKIH I EKOLOŠKIH INTERESA U
SUVREMENOM HRVATSKOM DRUŠTVU – EMPIRIJSKA
ANALIZA ČETIRIJU SLUČAJEVA**

Osnovna namjera ovog priloga jest prikazati sukob ekonomskih i ekoloških interesa na temelju analize četiriju slučajeva iz Hrvatske, odnosno Bosne i Hercegovine.

Prvo iznosim okvir u kojem nastojim prikazati osnovno razlikovanje spomenutih interesa. Pritom se oslanjam

na ideje uglednog znanstvenika Edwarda O. Wilsona, koji temelji svoj prikaz na stavovima 'ekonomista' i 'environmentalista', uz osviješteni rizik od stereotipizacije. Taj prikaz nam pomaže shvatiti za što se "ugrubo" zalažu interesne skupine afirmacije ekonomskih, odnosno ekoloških interesa.

Nakon toga slijedi analiza četiriju slučajeva sukoba interesa, koji uključuju aktualne slučajeve: 1.) slučaj Karlovačke pivovare, 2.) slučaj naftne rafinerije u Sisku, 3.) slučaj HE "Lešće" na rijeci Dobri, 4.) slučaj projekta "Gornji horizonti". Potonji slučaj nije "čisto" hrvatski, jer se fizički odvija na području susjedne BiH, no u njemu (indirektno) sudjeluju i socijalni akteri iz Hrvatske, a osim toga i posljedice tog projekta protežu se i na hrvatski teritorij.

Nakon empirijske analize slučajeva, koja nam nudi činjenice i građu za analizu društvenih odnosa spram okoliša i prirode, otvaram diskusiju o uključenim socijalnim akterima te prikazujem tipologiju ovih aktera. Također prikazujem nominalne i stvarne uloge socijalnih aktera te ukazujem na neke osnovne uzroke ekološki neodrživih ponašanja. Uz to, naznačujem, analizirajući ove primjere, u njima implicirane osnovne karakteristike sukoba ekonomskih i ekoloških interesa, interesa dobiti i dobrobiti, s namjerom da pojasnim mogućnosti pomirbe ovih proturječnih interesa. Na kraju nudimo i neke ideje o onim načinima percepcije i djelovanja koji bi u budućnosti doveli do većeg stupnja ekološke održivosti.

Sanja ŠPOLJAR VRŽINA
SIMPTOMI GLOBALNE SINERGIJE ZDRAVSTVENO/OKOLIŠNE
DESTRUKCIJE ILI ZAŠTO JE HRVATSKOJ POTREBNA
ANTROPOLOGIJA ZAGOVORA?

U ovom se radu kroz analitički diskurs kritično medicinske antropologije progovara o sve težim uvjetima održavanja zdravlja i zdrave okoline. Imperativ ovog pristupa je konfrontiranje uviđaja temeljenih na lokalnom kontekstu Hrvatske i šire regije, sa globalnim, do granica ogoljavanja i prepoznavanja potpune planetarne ekspresije patologije s kojom se susrećemo. Ovim se pristupom nužno prodire u same mehanizme stvaranja sveopće pogoršavajućih uvjeta održanja na razini pojedinaca, populacija i okoline, no na način da se analizira i argumentira pristup u kojem su oni samo dio deklarativnog diskursa 'održavanja zdravosti', kao koncepta koji je u proteklih tri dekade prisutan kao popratni fenomen kulture zdravosti, no ne i provedbeno

aktiviran u svim geografskim, ekonomskim i političkim dimenzijama. Dakako u službi totalne liberalizacije tržišta i provedbi svih odrednica neoliberalnog modela.

Artikuliranje svih razina na kojima su vidljive posljedice sruha deklarativnih htijenja i zatečenih stanja realiteta zahtijeva nove znanstvene orijentacije, inovativnu vrsnoću analiza, i dubinu uvida u svakoj od zahvaćenih razina, a koje su neprovedive bez suočavanja sa činjenicom da je organsko dio kulturalnog sistema, odnosno da su medicina i ekologija, koliko god bile egzaktne sa svim svojim multiplim i razgranatim područjima multidisciplinarnosti, ipak dijelovi sveopćeg kulturalnog sistema. Istog onog kulturalnog sistema u kojem se dokumenti globalnih dogovaranja sa velikih summita deklarativno kreiraju i još deklarativnije provode. Istog onog kulturalnog sistema u kojem postoji već dekadama globalno kontinuirano diskrepantno stanje sve lošijeg zdravlja i sve nestabilnije okoline naspram sve moćnije tehnologije i sve brojnijih globalnih dokumenata 'stabilizacije stanja'.

Ovaj rad nije orijentiran na prezentaciju najvrednijih aktivističkih odgovora u borbi protiv neoliberalne globalne eksploatacije, iako bi to bio najprikladniji način održavanja minimuma optimizma za obrađenu tematiku. I dok će se ta građa sačuvati za neke druge analize, ova je orijentirana na pokušaj otkrivanja slijepih polja i mehanizama njihova nastanka. Samo nas takvi uvidi mogu prenijeti iz periferije nabiranja fenomena u nucleus potrebnih promjena – tj. mjesta konfrontacija socijalnih konstrukcija, te načina rada i razmišljanja u mjestima njihova nastanka. Sveukupno promišljanje predočeno u ovom radu ima i svoj zahtjevniji cilj, ako ne doprinos onda realniji, bar minimalni pomak ka sagledavanju prepreka održivog zdravlja i okoline u Hrvatskoj – i to u okviru, kako Rogić definira (2000), treće hrvatske modernizacije i naših sukladnih obaveza ka razvijanju *autonomije hrvatskog društva i države* na putu uklapanja u *obavezni planetarni obzor (post)modernizacije*.

Dražen ŠIMLEŠA
Jasmina BRANILOVIĆ

POLOŽAJ I UTJECAJ EKOLOŠKIH UDRUGA U HRVATSKOJ

Cilj rada je pokušaj analize položaja i utjecaja ekoloških udruga u Hrvatskoj. Temi se prilazi iz tri smjera. Prvo se predstavljaju glavni akteri globalnog ekološkog pokreta u svijetu kako bi se uvidjele sličnosti i razlike s ekološkim udrugama u Hrvatskoj. Drugi smjer kreće od historijskog

pregleda razvoja ekološke scene i udruga u Hrvatskoj, kako bi se predstavili njeni počeci, padovi i uspjesi te iskustvo kojeg danas koristi u svom radu. Historijski pregled bit će nam dobar uvod u najvažniji dio rada gdje ćemo detaljnije govoriti o položaju i utjecaju ekoloških udruga u Hrvatskoj. Položaj i utjecaj ekoloških udruga istražuje se kroz: odnos s državom i njenim institucijama kao bitnim akterom koji utječe na udruge izvan njih samih, rasprostranjenosti ekoloških udruga u Hrvatskoj, resursima ekoloških udruga o kojima ovisi uspjeh njihova aktivizma, te njihovom međusobnom suradnjom. Na kraju se daje tipologija ekoloških udruga u Hrvatskoj po uzoru na podjelu koju je napravio Neil Carter (2004) u svojoj knjizi *Strategije zaštite okoliša – ideje, aktivizam, djelovanje*.